

31.3.2026

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle työttömyysturvan yhdistelmävakuutusta koskevasta hallituksen esityksestä VN/14511/2025

Esityksessä ehdotettiin, että työttömyysturvalakiin lisättäisiin uusi monimuotoisesti työllistyviä koskeva ansiopäivärahan työssäoloehto, eli yhdistelmävakuutuksen työssäoloehto. Monimuotoisella työllistymisellä esityksessä tarkoitetaan henkilöitä, jotka työskentelevät samanaikaisesti tai vuorotellen palkansaajina ja yrittäjinä. Suomen Taiteilijaseura kiittää mahdollisuudesta lausua asiaan.

Kommenttine koskien yhdistelmävakuutuksen toteuttamistapaa

Suomen Taiteilijaseura katsoo, että yhdistelmävakuutus vastaa monimuotoisesti työllistyvien henkilöiden ansiosidonnaisen päivärahan kertymiseen liittyviin haasteisiin ja on siten askel oikeaan suuntaan. Monimuotoisesti työllistyvien henkilöiden, kuten kuvataiteilijoiden, keskeiset ongelmat liittyvät kuitenkin siihen, pääsevätkö he työttömäksi jäädessään tosiasiallisesti työttömyysturvan piiriin. Tämä osoittaa, että pelkkä työssäoloehdon kehittäminen ei riitä, vaan järjestelmää on tarkasteltava kokonaisuutena siten, että monimuotoisesti työllistyville on aidosti mahdollisuus päästä työttömyysturvan piiriin.

Kommenttine koskien yhdistelmävakuutuksen henkilöpiiriä

Yhdistelmävakuutuksen kohderyhmä vastaa monimuotoisesti työllistyvien piiriä. On olennaista, että myös apurahatulot voidaan kattavasti sisällyttää vakuutuksen piiriin, sillä ne muodostavat merkittävän osan luovien alojen toimijoiden toimeentulosta. Apurahat mahdollistavat pitkäjänteisen työskentelyn aloilla, joilla markkinaehtoinen ansainta on epävarmaa ja työsuhteista työtä ei käytännössä ole tarjolla. Siten Suomen Taiteilijaseura katsoo, että apurahojen huomioiminen ei ole järjestelmässä marginaalinen vaan rakenteellisesti keskeinen kysymys.

Kommenttine koskien yhdistelmävakuutuksen vapaaehtoisuutta

Yhdistelmävakuutus on syytä pitää edelleen vapaaehtoisena niin, että henkilö voi itse valita, minkä tuloa hän haluaa vakuuttaa. Yhdistelmävakuutuksen vapaaehtoisuudessa on kuitenkin huomioitava se, että mikäli henkilö päättää jättää vakuuttamatta esimerkiksi apurahatulonsa, tulisi tätä tuloa kohdella vastaavasti kuin aiemminkin. Työskentelyapurahakauden tulisi tällaisessa tapauksessa edelleen

pidentää palkansaajan tai yrittäjän työssäoloehdon tarkastelujaksoa ja olla hyväksyttävä syy olla pois työmarkkinoilta. Oikeustilaa ei tällaisessa tilanteessa ole syytä muuttaa.

Mahdollisuutta jättää osa tuloista vakuuttamatta ja täten pidentää työssäoloehdon tarkastelujaksoa ei tule poistaa järjestelmän monimutkaisuuteen vedoten, sillä vakuutuksenmyöntäjällä on joka tapauksessa velvollisuus tunnistaa vakuutuksenalaiset tulot työssäoloehdot arvioitaessa.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdosta

Suomen Taiteilijaseuran näkemyksen mukaan yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdon tarkastelussa tulee säilyttää apurahojen tarkastelujaksoa pidentävä vaikutus, mikäli henkilö päättää jättää vakuuttamatta tämän tulon. Tämä on tärkeää, jotta yhdistelmävakuutus ei heikennä joidenkin apurahansaajien asemaa.

Yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdon määräytyminen kuukausikohtaisen tulorajan (930 euroa) perusteella ei kaikilta osin vastaa monimuotoisesti työllistyvien, erityisesti taiteilijoiden, tosiasiallista tulonmuodostusta. Luovilla aloilla työskentelylle on tyypillistä tulojen epäsäännöllisyys ja kasautuminen yksittäisiin ajankohtiin, kuten apurahakausiin tai projektiluonteisiin suorituksiin. Tällöin vuositason tulot voivat olla riittäviä, mutta ne eivät jakaudu tasaisesti kalenterikuukausille. Nykyinen kuukausiperusteinen tarkastelu voi johtaa siihen, että työssäoloehto ei kerry, vaikka henkilön kokonaistyöpanoksen jakautuminen ja ansioiden määrällinen taso sitä muutoin puoltaisivat.

Tämän vuoksi työssäoloehdon määräytymistä olisi perusteltua kehittää siten, että se huomioi paremmin epäsäännölliset tulovirrat, esimerkiksi mahdollistamalla tulojen jaksottamisen pidemmälle ajanjaksolle tai huomioimalla tulot nykyistä joustavammin. Keskeistä on, että tällaiset ratkaisut otetaan huomioon jo lain säätämisvaiheessa. Sääntelyä ei tulisi jättää työttömyyskassojen sisäisten ohjeiden, toimintatapojen tai käytäntöjen varaan, sillä tämä voi johtaa epäyhtenäiseen soveltamiseen ja heikentää vakuutettujen oikeusvarmuutta sekä ennakoitavuutta. Muutoin on olemassa riski, että uudistus ei tosiasiallisesti paranna niiden henkilöiden asemaa, joiden työnteon muodot poikkeavat säännöllisestä kuukausiansiosta.

Kommenttinne ehdotukseen ansiopäivärahan rahoituksesta

Esityksen mukaista rahoitusmallia on tarpeen kehittää siten, ettei jäsenmaksujen taso muodostu tosiasialliseksi esteeksi vakuutuksen piiriin hakeutumiselle. Suomen Taiteilijaseura näkee esityksessä merkittävänä riskinä sen, että vakuutuksen kustannukset nousevat tasolle, joka estää monia monimuotoisesti työllistyviä taiteilijoita käytännössä ottamasta vakuutuksen. Taiteilijoiden osalta jäsenmaksuihin perustuva rahoitus voi lisätä vakuutettujen taloudellista taakkaa suhteessa heidän tuloihinsa, jolloin erityisesti pienituloiset joutuvat jättäytymään vakuutuksen ulkopuolelle.

Erityisesti on huomioitava, että pelkästään apurahatulojen varassa työskentelevien mahdollisuudet vakuuttaa tulonsa voivat jäädä heikoiksi, mikäli vakuuttamisen

kustannukset muodostuvat korkeiksi. Tilanne poikkeaa olennaisesti palkansaajista, joiden osalta työnantajat osallistuvat työttömyysvakuutuksen rahoittamiseen.

Lisäksi työttömyyskassan jäsenmaksu on verotuksessa vähennyskelpoinen vain siltä osin kuin vakuutetulla on verotettavaa ansiotuloa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että pelkästään verovapaan apurahan varassa työskentelevät eivät voi hyödyntää vähennystä, mikä edelleen heikentää vakuuttamisen taloudellista kannattavuutta.

Suomen Taiteilijaseura katsoo, että työn toimeksiantajien ja tilaajien tulisi osallistua vakuutuksen rahoittamiseen vastaavalla tavalla kuin työnantajat osallistuvat palkansaajien työttömyysvakuutukseen. Tämä vahvistaisi järjestelmän saavutettavuutta ja parantaisi sen toimivuutta monimuotoisesti työllistyvien luovan alan tekijöiden näkökulmasta. Tätä mahdollisuutta tulisi arvioida yhdistelmävakuutuksen jatkovalmistelun ja kehittämisen yhteydessä.

Kommenttine ehdotukseen vakuutuskannan luovuttamisesta ja sulkemisesta

Yhdistelmävakuutuksen houkuttelevuus ja hyväksyttävyyden edellyttää, että vakuutettu voi perustellusti odottaa saavansa vakuuttamansa tulon perusteella etuuksia myös tulevaisuudessa. Työttömyyskassan mahdollisuus luopua vakuutuskannasta sulkemismenettelmällä vaarantaa tämän, sillä se sallii ansiopäivärahan maksamisen lopettamisen tilanteessa, jossa jäsenmaksutuotto ja tasoitusrahaston varat ovat loppuneet. Järjestelmän tulee turvata vakuutetun perustellut odotukset siitä, että vakuutettu tulo tuottaa vastaavaa etuusturvaa myös jatkossa.

Kysymys on erityisen merkityksellinen, koska kyse on vakuutetun elantonsa turvaavista ansiotuloista, joihin kohdistuvat muutokset vaikuttavat suoraan hänen toimeentulonsa edellytyksiin. Tämän vuoksi sääntelyssä korostuu velvollisuus turvata perusteltujen odotusten ja luottamuksensuojan toteutuminen.

Kommenttine työttömyyskassajaon purkamisesta

Yhdistelmävakuutuksen toteutuminen jää pitkälti kassojen harkintaan. Mikäli vakuutuksen tarjoaminen on vapaaehtoista, on kuitenkin tarpeen järjestelmällisesti seurata sen tosiasiallista toteutumista sekä tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, ettei sääntely jää käytännössä merkityksettömäksi. Tämä edellyttää viranomaiselta aktiivista seurantaa ja valmiutta ryhtyä toimenpiteisiin vakuutuksen toteutumiseksi.

Kommenttine esityksen muista ihmisvaikutuksista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista

Yhdistelmävakuutus on oikea suunta monimuotoisesti työllistyvien taiteilijoiden kannalta. Taiteilijoiden toimeentulo perustuu usein useisiin erilaisiin tulolähteisiin, joista yhdestäkään yksinään saatava tulo ei kerrytä työssäoloahtoa.

Yhdistelmävakuutus mahdollistaa tulolähteiden yhdistämisen, jolloin mahdollisuus ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan piiriin pääsemiselle paranee.

Muut kommentitne esityksestä

Suomen Taiteilijaseuran näkemyksen mukaan yhdistelmävakuutus on oikea suunta erityisesti luovilla aloilla työskentelevien monimuotoisesti työllistyvien henkilöiden toimeentulon parantamiseksi. Uudistuksen vaikutukset jäävät kuitenkin rajallisiksi, ellei työvoimapolitiittisen arvioinnin kriteerejä kehitetä vastaamaan monimuotoisen työn todellisuutta.

Monimuotoisesti työllistyvien työttömyysturvaan liittyy edelleen rakenteellisia ongelmia, joita esitys ei ratkaise. Uudistuksen vaikuttavuus edellyttää, että kohderyhmä kokee vakuutuksen ennakoitavaksi ja taloudellisesti mielekkääksi. Muutoin on olemassa riski, että järjestelmä jää käytännössä vähäiselle käytölle.

Yhdistelmävakuutuksen tosiasiallista toimivuutta heikentää monimuotoisesti työllistyvien vaikeus saada työttömyysturvaa puoltava työvoimapolitiittinen lausunto. Työvoimapolitiittiseen arviointiin liittyvä epävarmuus heikentää olennaisesti yhdistelmävakuutuksen toimivuutta. Mikäli työttömyysturvan saamisen edellytykset ovat ennakoimattomia, ei myöskään tulojen vakuuttaminen ole kannustavaa, koska etuuden saaminen jää epävarmaksi.

Työvoimapolitiittisessa arvioinnissa on lisäksi merkittäviä oikeusturvaan liittyviä ongelmia, jotka korostuvat erityisesti sivutoimisten yrittäjien tai sellaisiksi luokiteltujen henkilöiden kohdalla. Nykytilassa työvoimapolitiittisiin lausuntoihin ei voi hakea muutosta ulkopuoliselta, riippumattomalta taholta, mikä tekee virheellisiin arvioihin puuttumisesta käytännössä vaikeaa ja heikentää järjestelmän uskottavuutta.

Suomen Taiteilijaseura katsoo, että työvoimapolitiittisen arvioinnin kriteereitä tulisi tarkentaa ja niiden soveltamisessa huomioida nykyistä paremmin luovien alojen erityispiirteet. Lisäksi olisi tärkeää mahdollistaa muutoksenhaku työvoimapolitiittisista lausunnoista ulkopuoliselle taholle oikeusturvan varmistamiseksi.

Luovien alojen työn erityispiirteitä ei nykyjärjestelmässä tunnisteta riittävästi. Tämä koskee sekä tulomuodostuksen epäsäännöllisyyttä että työn tekemisen tapoja, jotka poikkeavat perinteisestä palkkatyöstä. Puutteellinen ymmärrys heijastuu työvoimapolitiittiseen arviointiin ja vaikeuttaa työttömyysturvan yhdenvertaista toteutumista.

Sosiaaliturvan kehittämisessä luovien alojen toimijoiden ja julkishallinnon välille tarvitaan tiiviimpää yhteistyötä. Sääntelyn valmistelussa ja soveltamisessa on tärkeää hyödyntää sellaista asiantuntemusta, joka tunnistaa luovien alojen työn erityispiirteet. Yhtenä mahdollisena keinona Suomen Taiteilijaseura puoltaa Luovan talouden neuvottelukunnan kehittämistä ja laajentamista kattamaan myös toimeentulo ja sosiaaliturva. Neuvottelukunnan alaisuuteen tulisi perustaa eri teemoihin, kuten sosiaaliturvan kehittämiseen, keskittyviä työryhmiä. Alan erityiskysymysten systemaattisempi käsittely parantaisi sääntelyn toimivuutta ja vähentäisi tulkintaongelmia käytännössä.

Annukka Vähäsöyrinki

toiminnanjohtaja Suomen Taiteilijaseura

puh. 0400 773 105

annukka.vahasoyrinki@artists.fi

Suomen Taiteilijaseura on kuvataiteen vaikuttaja- ja asiantuntijajärjestö, joka edustaa yli 3 000 ammattitaiteilijaa. Edistämme kuvataiteilijoiden asemaa ja työskentelyedellytyksiä sekä vahvistamme kuvataiteen merkitystä yhteiskunnassa.